

Дата: 31.01.2023

Урок № 14

Тема уроку: Життєвий і творчий шлях австрійського письменника Франца Кафки

Мета: ознайомити з основними тенденціями розвитку європейської модерністської прози першої половини ХХ ст.; життєвим і творчим шляхом Ф. Кафки; сюжетом, тематикою та проблематикою оповідання «Перевтілення»; розвивати навички спостереження над художнім текстом; сприяти вихованню найкращих моральних якостей.

«Щасливим я був би тільки тоді, коли б зміг привести світ
до чистоти, правди, сталості».
Ф. Кафка

Матеріали до уроку:

1. Лекція викладача з елементами бесіди

«Батьками»-засновниками європейської модерністської прози вважають французького письменника Марселя Пруста, автора новаторського романного циклу «У пошуках утраченого часу»; ірландського англомовного письменника Джеймса Джойса, творчість якого позначена масштабними експериментами з міфом, різними шарами реальності, з історією, часом, із засобами зображення внутрішнього світу людини, мовою і стилем та винайденням прийому «потік свідомості»; і, нарешті, австрійського письменника Франца Кафку, який здобув славу митця-пророка.

З ознайомлення з його особистістю та творчістю ми й почнемо осягнення здобутків модернізму в художній прозі першої половини ХХ ст.

Франц Кафка народився 1883 року в Празі у єврейській родині. Батько був комерсантом середнього статку.

Після закінчення гімназії Франц вивчав юриспруденцію в Празькому університеті.

У 23 роки здобув звання доктора юридичних наук і розпочав службу в страхових компаніях. У 26 років почав друкуватися. І подальше його життя було пов'язане з літературою. «Усе моє єство націлене на літературу. Якщо я від літератури коли-небудь відмовлюся, то просто перестану жити», — писав він. Через хворобу залишив 1922 року службу, і за два роки його не стало.

У творчому доробку письменника — три незавершені романи, кілька збірок новел і притч, афоризми, листи, щоденники. Німець, а за культурною традицією — австрійський письменник, він був чужий усім: державі, німцям, чехам, навіть євреям. І це загострювало почуття Кафки, створювало дисгармонію в житті. Кафка і в родині був чужим. Ніхто його не розумів, навіть мати, хоча вона по-своєму й любила сина. Батько, який завдяки власним зусиллям домогся успіху в торгівлі й розбагатів, був самовпевненим, владним і не здатним зрозуміти вразливу душу сина. Він хотів бачити Франца спадкоємцем своєї справи й ніяк не міг зрозуміти, що той — інакший. У листі до батька Кафка писав: «Я втратив віру в себе, натомість набув безмежного почуття провини», а нареченій зізнався: «Я й батько ненавидимо один одного...»

Але батько для Кафки був із «вищих інстанцій», на які потрібно зважати незалежно від того, на благо людині їхні вимоги чи на погибель.

З відносин з батьком Кафка виніс ряд переконань і комплексів:

по-перше, світ в його уявленні побудований на протиставленні сили, грубої, нерозумної, сліпої, і слабкості, "не здатної до опору, зосередженої лише на самоаналізі, - це місце, де люди тільки терзають один одного».

По-друге, він «втратив віру в себе, зате придбав почуття провини».

По-третє, невпевненість у собі призводила до того, що Кафка відчував себе невдахою.

По-четверте, безграничні відчай і страждання усвідомлювалися їм як єдиний стрижень його долі («відчай – моя доля»).

Уся творчість Кафки — якщо не розповідь про себе, то глибоке суб'єктивне переживання зовнішнього світу.

Крім усього цього, був ще й аскетичний егоцентризм митця. «Для моєї роботи я мушу бути від усього відгородженим», — писав він, мріючи «...бути замкненим у глибокому підземеллі, примоститися десь у найдальшому закутку й раз на добу здійснювати тривалу прогулянку до дверей, щоб забрати миску з їжею». Його цілком задовольняв особистий досвід. Вийнятком для митця стала дружба з Максом Бродом.

Світовідчуття письменника визначили три основні конфлікти його внутрішнього життя. Це, як уже зазначалося, протистояння батькові, який в очах письменника уособлював авторитарну владу з її байдужістю до особистості, тотальною присутністю та абсурдністю дій.

Другою проблемою був шлюб, який сприймався Кафкою як нерозв'язна суперечність між прагненням через одруження здобути незалежність від батька й страхом зашкодити літературній творчості. Унаслідок цих коливань кілька його заручин так і не завершилися шлюбом.

Третім болючим питанням внутрішнього світу митця була власна літературна творчість. Заняття літературою він розцінював як єдиний зміст свого буття, проте здебільшого відчував гостру незадоволеність творами, що виходили з-під пера. Через те багато їх залишилося незавершеними, і взагалі, Кафка розпорядився спалити його літературну спадщину після смерті.

У творах Ф. Кафки поєдналися трагічне й іронічне, фантастичні елементи й натуралістичні деталі, унаслідок чого реальність стає схожою на сновидіння.

2. Прокоментуйте афоризми Ф. Кафки.

1) «Є два людські гріхи, з яких витікає решта,— нетерпіння й лінощі душі. Через своє нетерпіння людей вигнано з раю, а через лінощі вони не можуть туди повернутися...»

2) «Щасливим я був би тільки тоді, коли б зміг привести світ до чистоти, правди, сталості».

«Перевтілення» (1912) — знаковий твір модерністської літератури. Тема оповідання (частіше твір визначають як новелу) — гранична самотність особистості та трагічне знецінення людського життя. Прізвище головного героя Грегора Замзи — це зашифроване за допомогою криптографії прізвище самого автора.

3. Бесіда

-Що означає слово «перевтілення»? (Метаморфоза, перетворення)

-У яких творах ми вже зустрічали перетворення людей на істот тваринного світу? (У казках, у творах Овідія, Гоголя, Булгакова та ін.)

4. Слово викладача

- Яка головна метафора твору? (Перевтілення Грегора в комаху – яскрава метафора відчуження людини від усього світу. Втративши людську подобу, герой опинився за межами людського існування. Він автоматично був позбавлений права займати в суспільстві навіть найнижчий щабель).

- Чому автор зберігає розміри людського тіла героя після перевтілення?(Автор хоче показати абсурдність, проблематичність такого перевтілення, зберігаючи не лише людські розміри Грегора, а й наділяючи комаху людським розумом і душею. Кафка категорично наполягав на тому, щоб не зображали велетенської комаху на обкладинці книги, тому що перевтілення – це метафора, образ невиправного людського відчуження, самотності, нерозуміння).

- Чи змінюється розмір головного героя у творі? (Так. Спочатку у комаху людські розміри, коли ж Грегор помирає, його тіло покоївка змела на совок (тіло зменшилось).

- Чому, на вашу думку, автор «зменшив» розмір Грегора – комаху? (Так Ф. Кафка хотів показати, як збільшується прірва між відчуженою людиною та суспільством).

Проблемне питання:

У чому полягає головна тема та проблема метафоричного світобачення у новелі «Перевтілення»?

Основною темою твору є самотність людини в сучасному світі, приреченість, відчуженість. Цей стан виникає, коли людина переконана, що в цілому світі немає жодної людини, яка б розуміла і цінувала по достоїнству. Вона забирається в свою шкаралупу, припиняючи всі контакти із зовнішнім світом.

У наші дні в людей більше можливостей для спілкування, ніж коли-небудь. Телефон, інтернет, мобільні системи дозволяють зв'язатися з ким завгодно в будь-якій точці земної кулі. Але самотніх людей не стає менше. Самотня людина відчуває себе не такою, як всі, і вважає себе непривабливою особистістю. Вона стверджує, що її ніхто не любить і не поважає. Самотня людина уникає контактів, сама ізолює себе від інших людей, вона очікує від інших тільки неприємностей.

Усі виконані завдання надсилаємо за адресою електронної пошти

y.levchuk2976@gmail.com